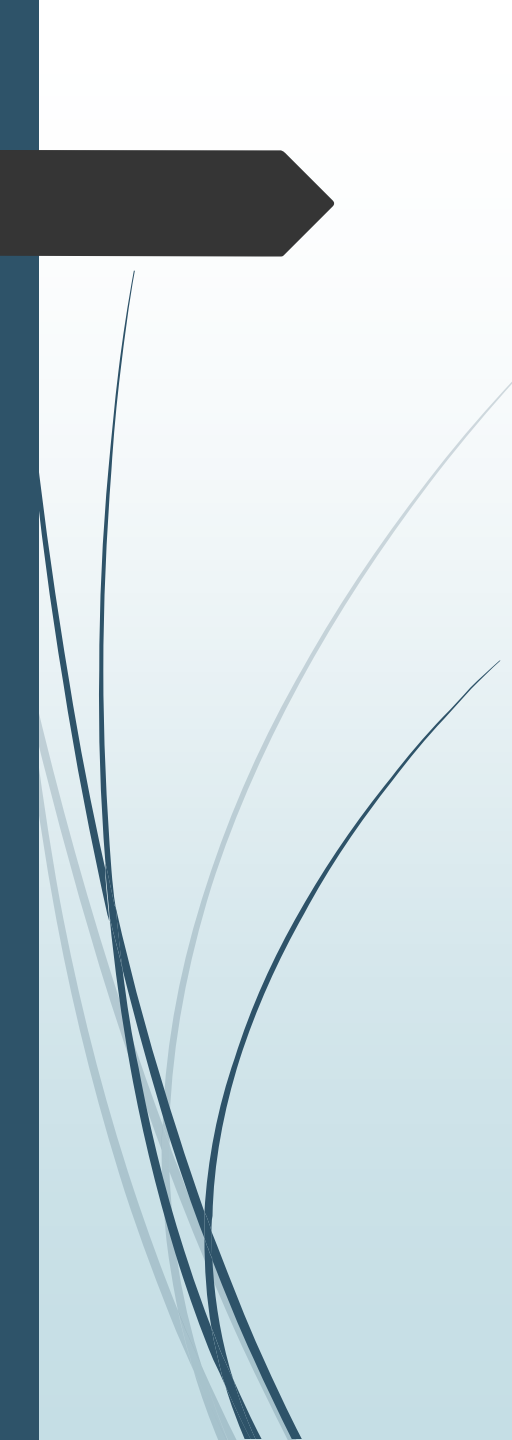
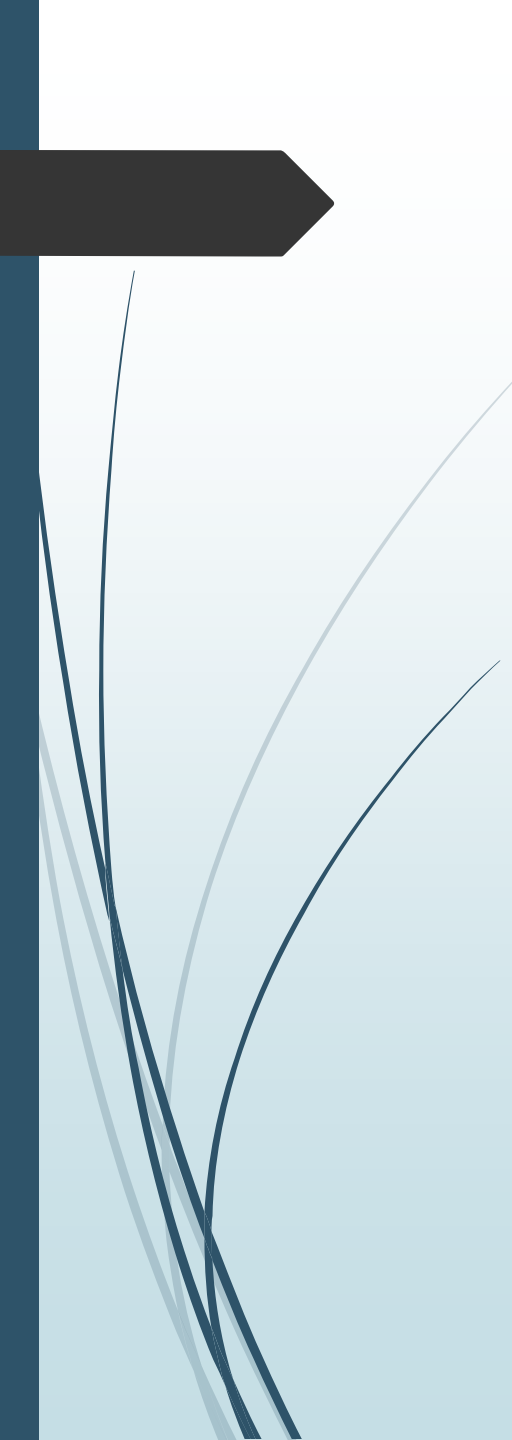

Тема 3. Основні напрямки здійснення соціальної політики держави в контексті соціальної економіки

1. Конституційні основи формування соціальної політики в Україні.
2. Сутність соціальної політики.
3. Інструменти соціальної політики.
4. Інституційне забезпечення соціальної політики.
5. Нормативно-правові акти, що визначають сферу діяльності соціальної політики.

Вихідною нормою і одночасно базовим конституційним принципом, який закладає основу регулювання соціальних відносин є проголошення України соціальною державою.

Основний Закон України визначає, що «людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю.

Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави» (ст.3)

Перелік соціальних прав та свобод людини і громадянина, закріплених у Конституції України:

- право на вільний розвиток особистості (ст. 23);
- рівність конституційних прав і свобод громадян, неможливість привілеїв чи обмежень за ознаками соціального походження та майнового стану (ст. 24);
- права власності (ст. 41);
- право на підприємницьку діяльність (ст. 42);
- право громадян на працю, належні, безпечні і здорові умови праці (ст. 43);
- право на відпочинок (ст. 45);
- право на соціальний захист (ст. 46);
- право на житло (ст. 47);
- право на достатній життєвий рівень для себе і своєї сім'ї (ст. 48);
- право на охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування (ст. 49);
- право дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, на державне утримання та виховання (ст. 52);
- право на соціальний захист громадян України, які перебувають на службі Збройних Сил України та в інших військових формуваннях, а також членів їхніх сімей (ст. 17) тощо

Стаття Конституції	Право	Зобов'язання держави	Спосіб реалізації
Стаття 46	<i>Громадяни мають право на соціальний захист, що включає право на забезпечення їх у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості та в ін. випадках, передбачених законом.</i>	- Пенсії та соціальна допомога у разі повної / часткової втрати працездатності, у старості та в інших випадках, передбачених законом. - Пенсії та компенсаційні виплати у разі втрати годувальника. - Соціальні виплати у разі тимчасової втрати працездатності та в інших випадках, передбачених законом.	Загальнообов'язкове державне соціальне страхування. Загальнообов'язкове державне пенсійне страхування. Встановлення державою прожиткового мінімуму. Створення мережі державних і комунальних соціальних служб та сприяння розвитку мережі приватних закладів з догляду за непрацездатними.
Стаття 47	<i>Кожен має право на житло</i>	- Створення умов, за яких кожен громадянин може побудувати, придбати або взяти в оренду житло. - Ведення обліку громадян, які потребують покращення житлових умов. - Надання житла найбільш соціально незахищеним верствам населення безоплатно / за доступну для них плату. - Неможливість позбавити житла, інакше як на підставі закону та за рішенням суду	Державна програма забезпечення молоді житлом Державна програма підтримки індивідуального житлового будівництва на селі «Власний дім». Місцеві програми будівництва соціального житла тощо

Стаття Конституції	Право	Зобов'язання держави	Спосіб реалізації
Стаття 48	<i>Кожен має право на достатній життєвий рівень</i> для себе і своєї сім'ї, що включає достатнє харчування, одяг, житло.	- Державна соціальна допомога у разі безробіття. - Державна соціальна та матеріальна допомога малозабезпеченим сім'ям та сім'ям з дітьми. - Державна соціальна допомога при народженні та на догляд за дитиною. - Пенсії та соціальна допомога у разі повної / часткової втрати працездатності, у старості та в інших випадках, передбачених законом.	Встановлення державою рівня прожиткового мінімуму. Встановлення державою мінімальної заробітної плати Встановлення мінімальної пенсії Державні програми зайнятості Державні програми щодо дітей, сім'ї та молоді Державні житлові програми.
Стаття 49	<i>Кожен має право на охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування</i>	- Ефективне і доступне для всіх громадян медичне обслуговування. - Безоплатність медичної допомоги у державних і комунальних закладах охорони здоров'я. - Фінансування медичних, медико-санітарних та оздоровчо-профілактичних програм за рахунок держави. - Недопустимість скорочення мережі державних та комунальних закладів охорони здоров'я.	Сприяння розвитку мережі лікувальних / медичних закладів усіх форм власності. Державні медичні, медико-санітарні та оздоровчо-профілактичні програми Державні програми підтримки ВІЛ-інфікованих та хворих на СНІД. Державні програми підтримки хворих на туберкульоз та інші особливо небезпечні інфекційні хвороби.

Стаття Конституції	Право	Зобов'язання держави	Спосіб реалізації
Стаття 52	Утримання та виховання дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, покладається на державу.	- Пенсії та компенсаційні виплати у разі втрати годувальника. - Повне матеріальне забезпечення за рахунок держави дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. - Державна соціальна допомога усиновлювачам та прийомним сім'ям. - Державна соціальна та матеріальна допомога випускникам шкіл- та будинків-інтернатів.	Встановлення державою рівня прожиткового мінімуму. Створення мережі державних / комунальних закладів та підтримка розвитку мережі недержавних закладів з виховання дітей-сиріт та догляду за дітьми, позбавленими батьківського піклування. Державні програми підтримки усиновлювачів, прийомних сімей тощо.
Стаття 53	Кожен має право на освіту.	- Доступність і безоплатність освіти в державних та комунальних навчальних закладах. - Розвиток усіх видів освіти та різних форм навчання. - Державні стипендії для учнів (вихованців) та студентів. - Пільги для учнів (вихованців) та студентів.	Сприяння розвитку мережі навчальних закладів усіх форм власності. Формування державного замовлення на підготовку спеціалістів Державна програма пільгового кредитування для здобуття вищої освіти. Спеціальні квоти для вступу до вищих навчальних закладів представників певних соціальних груп тощо.

Соціальна держава


```
graph TD; A[Соціальна держава] --> B[Перерозподіл прибутків, високий рівень податків, що формують бюджет і розміри бюджетних відрахувань на соціальну сферу]; A --> C[Активна соціальна політика: індивід – агент власного розвитку]; A --> D[Розвинута система послуг і соціальних служб для всіх груп населення; розвинута правова система]; C --> E[Надання соціальних послуг державою, приватним бізнесом, неурядовими громадськими організаціями];
```

Перерозподіл прибутків, високий рівень податків, що формують бюджет і розміри бюджетних відрахувань на соціальну сферу

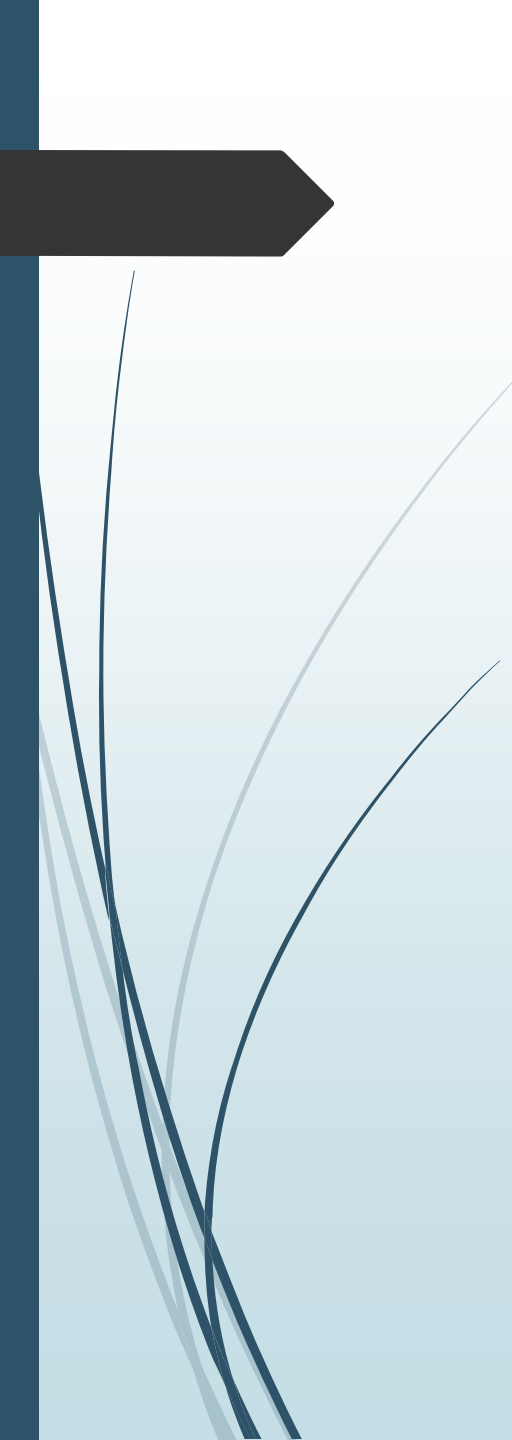
Активна соціальна політика: індивід – агент власного розвитку

Розвинута система послуг і соціальних служб для всіх груп населення; розвинута правова система

Надання соціальних послуг державою, приватним бізнесом, неурядовими громадськими організаціями

Соціальна політика

- *(у широкому розумінні)* це система управлінських, регулятивних, організаційних рішень і дій, а також цілеспрямованої діяльності суб'єктів, що сформувалася в суспільстві на певному історичному етапі його розвитку та знаходить втілення в соціальних програмах і соціальній практиці з метою задоволення соціальних потреб та інтересів людини в суспільстві.
- *(у вузькому розумінні)* це цілеспрямована діяльність суб'єктів з метою забезпечення соціального захисту і створення умов для формування безпечного соціального середовища людини
- **Державна соціальна політика** це діяльність держави з управління розвитком соціальної сфери суспільства, спрямована на задоволення інтересів і потреб населення – комплекс соціально-економічних заходів держави та місцевих органів влади, спрямованих на забезпечення оптимального розвитку соціальної сфери, підвищення добробуту та задоволення потреб суспільства як загалом, так і окремого громадянина.

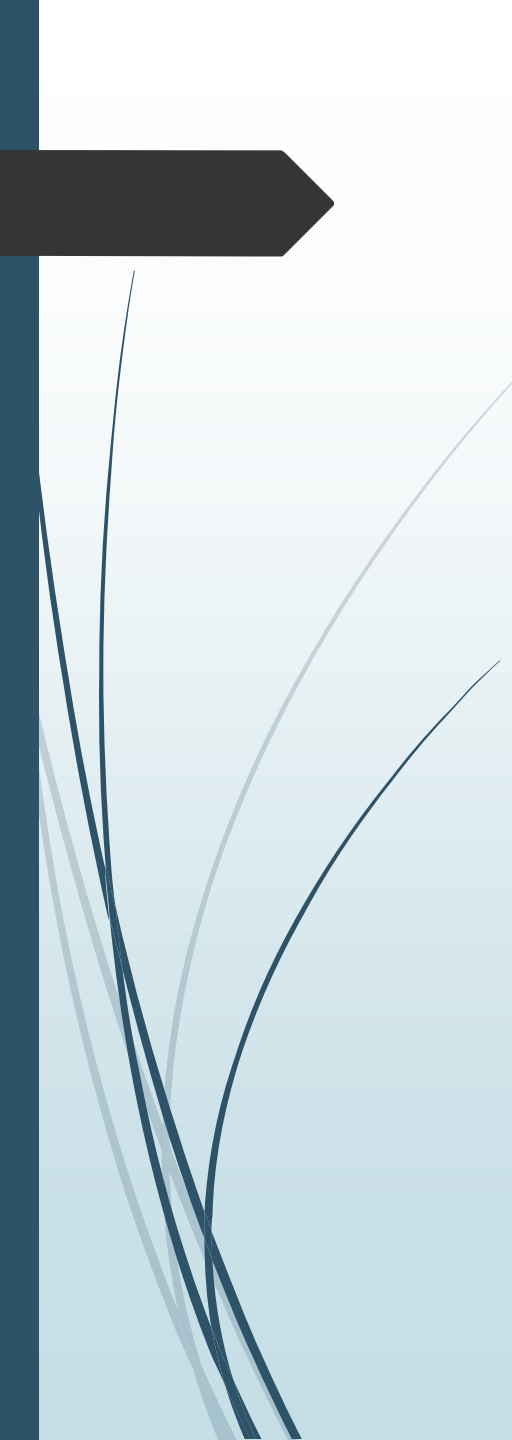
Основні соціальні проблеми в період війни:

- ✓ загрози життю та безпеці людини;
- ✓ вимушена зміна місця проживання (збільшення кількості внутрішньо переміщених осіб, міграція, роз'єднання родин);
- ✓ втрата роботи через війну (безробіття, скрутне матеріальне становище);
- ✓ перешкоди в отриманні соціальних виплат (неможливість виплати пенсій та інших допомог незахищеним верствам населення на окупованих територіях);
- ✓ погіршення здоров'я населення, в тому числі психологічного.

Загальні соціальні небезпеки для України:

- ✓ низький рівень доходів, якість життя основної частини населення, поширення бідності, відсутність міцного середнього класу;
- ✓ низький рівень соціального захисту та соціальних гарантій для населення України;
- ✓ депопуляція населення України внаслідок перевищення смертності над народжуваністю, міграція, у т.ч. найбільш талановитих та кваліфікованих працівників за межі України;
- ✓ приховане безробіття;
- ✓ погіршення здоров'я населення, скорочення тривалості життя;
- ✓ зниження якості освіти, погіршення якісних характеристик людського потенціалу України;
- ✓ незадовільний стан навколишнього середовища;
- ✓ посилення відставання України від розвинених країн за основними параметрами людського розвитку;
- ✓ надмірна централізація соціальної політики

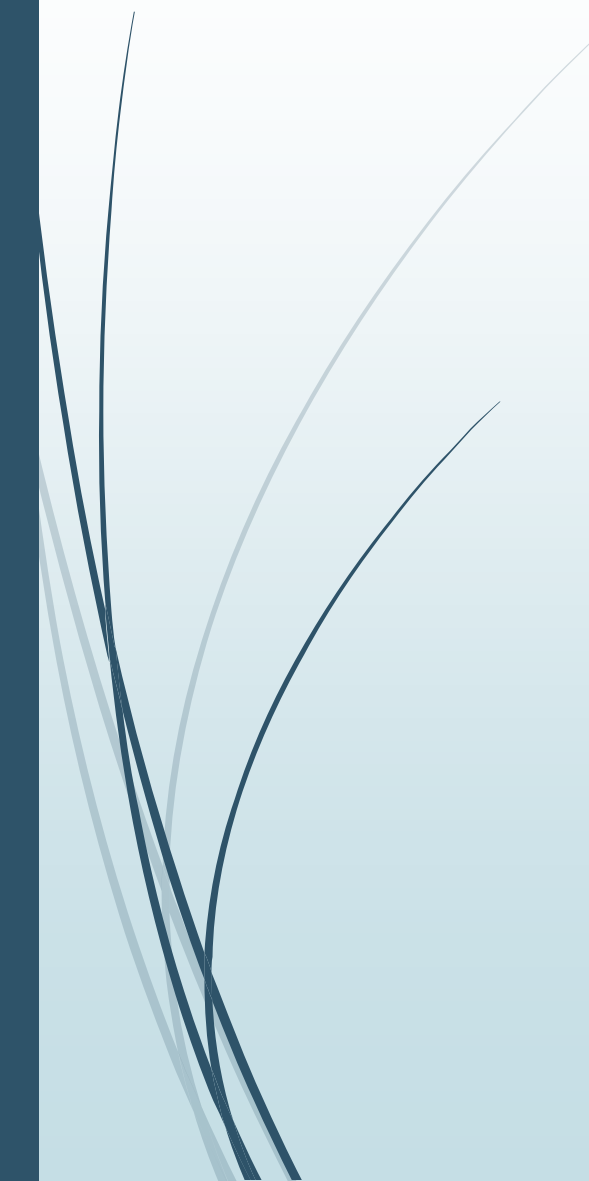
Мета соціальної політики – створення умов для розвитку й оптимального функціонування соціальних відносин, всебічного розкриття потенціалу ЛЮДИНИ

- ✓ досягнення рівноваги, стабільності, цілісності, консолідації, злагоди, добробуту в суспільстві;
- ✓ подолання соціальної напруги;
- ✓ забезпечення мінімального рівня соціального захисту.

Основні завдання соціальної політики:

- гарантування конституційних прав громадян на працю, соціальний захист, освіту, охорону здоров'я, культуру, житло;
- забезпечення ефективного розвитку соціальної сфери, соціального простору життєдіяльності;
- здійснення заходів щодо задоволення зростаючих матеріальних і духовних потреб членів суспільства;
- врегулювання процесів соціальної диференціації суспільства;
- підняття суспільного добробуту на рівень загальноприйнятих стандартів.

Основні напрями соціальної політики

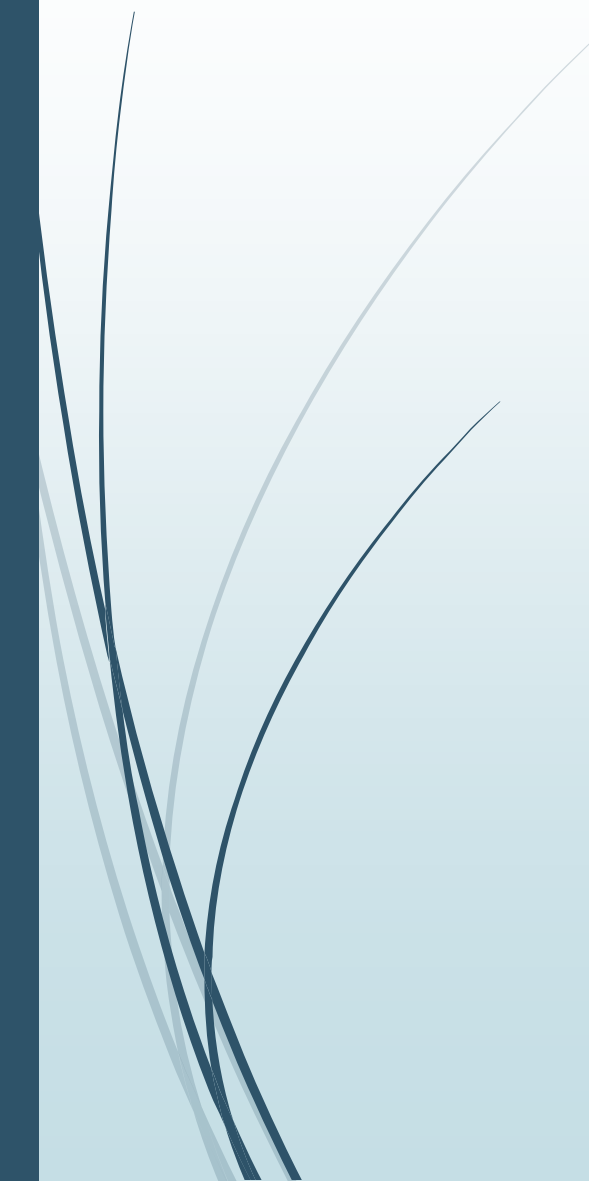
Політика зайнятості
та охорони праці

Соціальний
захист

Політика у сфері
доходів населення

Демографічна
політика

Політика розвитку
соціальної сфери:
культурна, релігійна, молодіжна,
рекреаційна тощо.

Соціальна
справедливість

Соціальна
солідарність

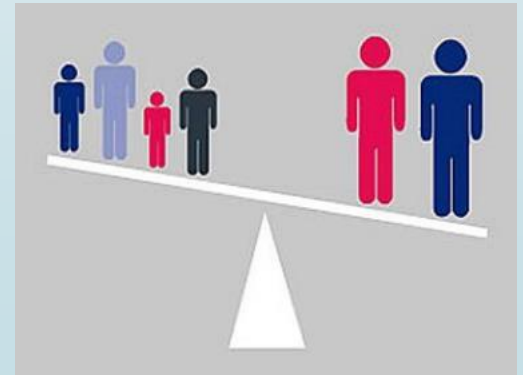
Принципи соціальної політики

Індивідуальна
соціальна
відповідальність

Соціальне
партнерство

Соціальна справедливість

- міра рівності і нерівності в розподілі матеріальних і духовних благ у суспільстві, статусів і влади, а також у життєвому положенні різних суспільних груп. Це певна відповідність між працею і винагородою, заслугами та їх визнанням.

Соціальна справедливість

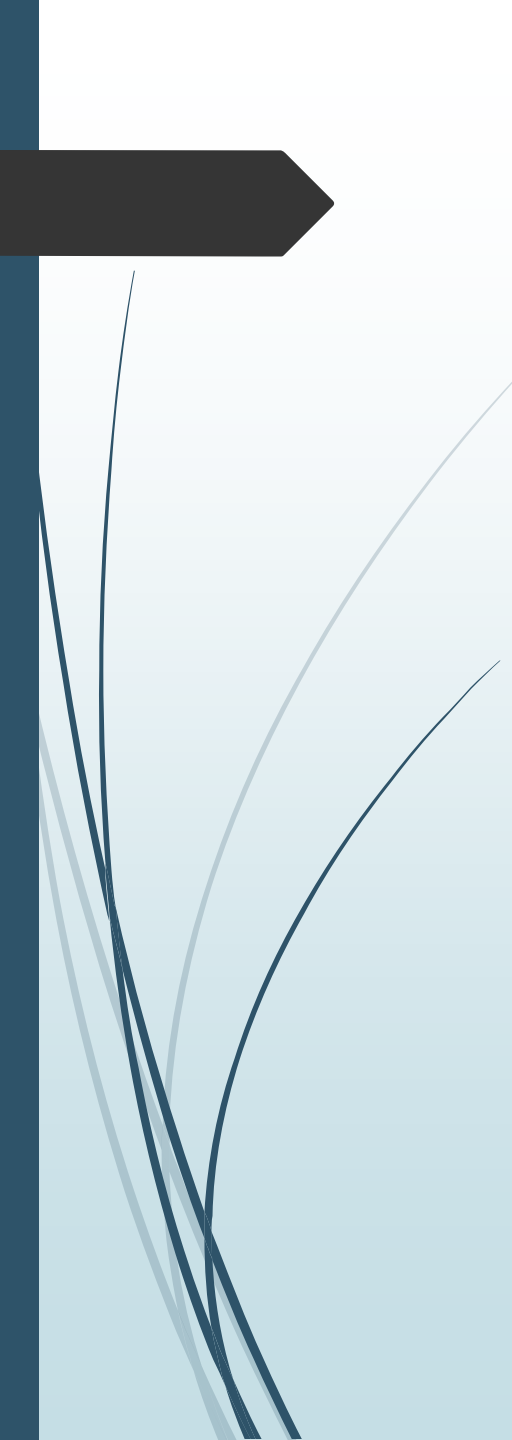
- Цей принцип реалізується шляхом рівного доступу громадян до всіх видів ресурсів, економічного перерозподілу доходів у суспільстві та піклування про непрацездатних його членів.

- Кожна держава, з позиції теорії справедливості, повинна:
 - піклуватися про потреби своїх членів так, як вони колективно ці потреби розуміють;
 - забезпечувати розподіл благ пропорційно до потреб;
 - стежити за тим, щоб розподіл визнавав і підтримував основоположну рівноправність членства у суспільстві.

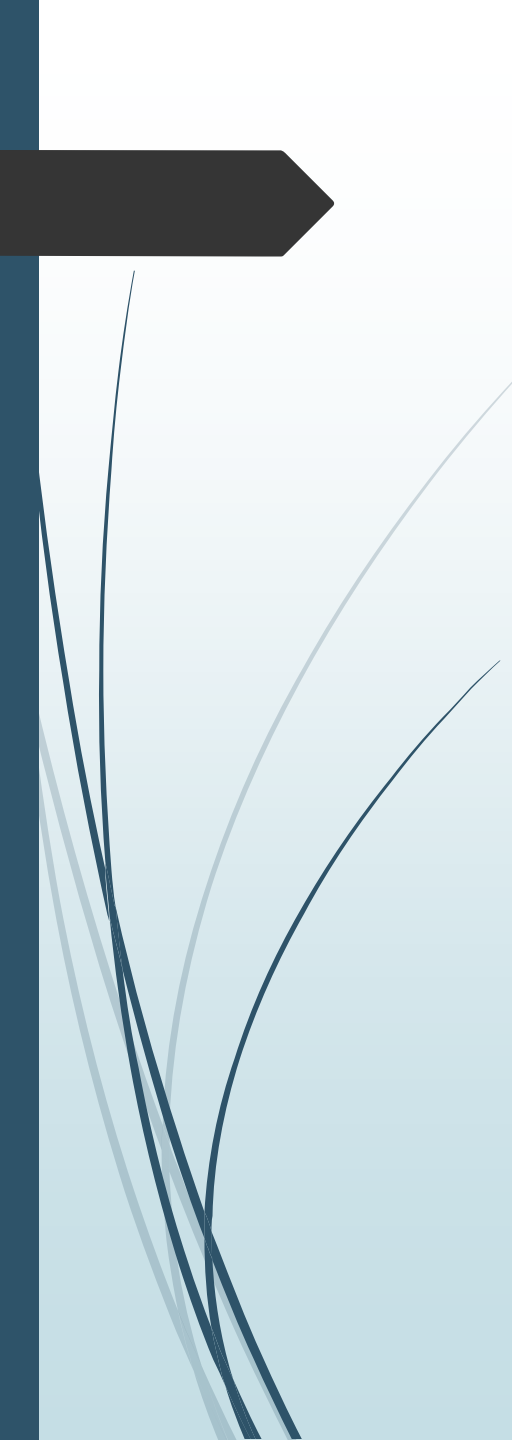
Принцип соціальної солідарності

- Солідарність - це єдність (групи або класу), яка породжує єдність інтересів, цілей, стандартів і взаєморозуміння або ж ґрунтується на них.
- Досягнення і збереження суспільної єдності.
- Соціальна солідарність поєднує громадян як членів суспільства, сполучає усі покоління - минуле, теперішнє і майбутнє та забезпечує згуртованість суспільства над вирішенням суспільних проблем.

Принцип індивідуальної соціальної відповідальності

- кожен громадянин повинен передусім самостійно дбати про власний добробут, не перекладаючи цих обов'язків на державу.
- Згідно з цим принципом, держава шляхом надання соціальної допомоги має втручатися лише у надзвичайних та кризових ситуаціях, що виникають у громадян і які вони не можуть розв'язати самостійно.

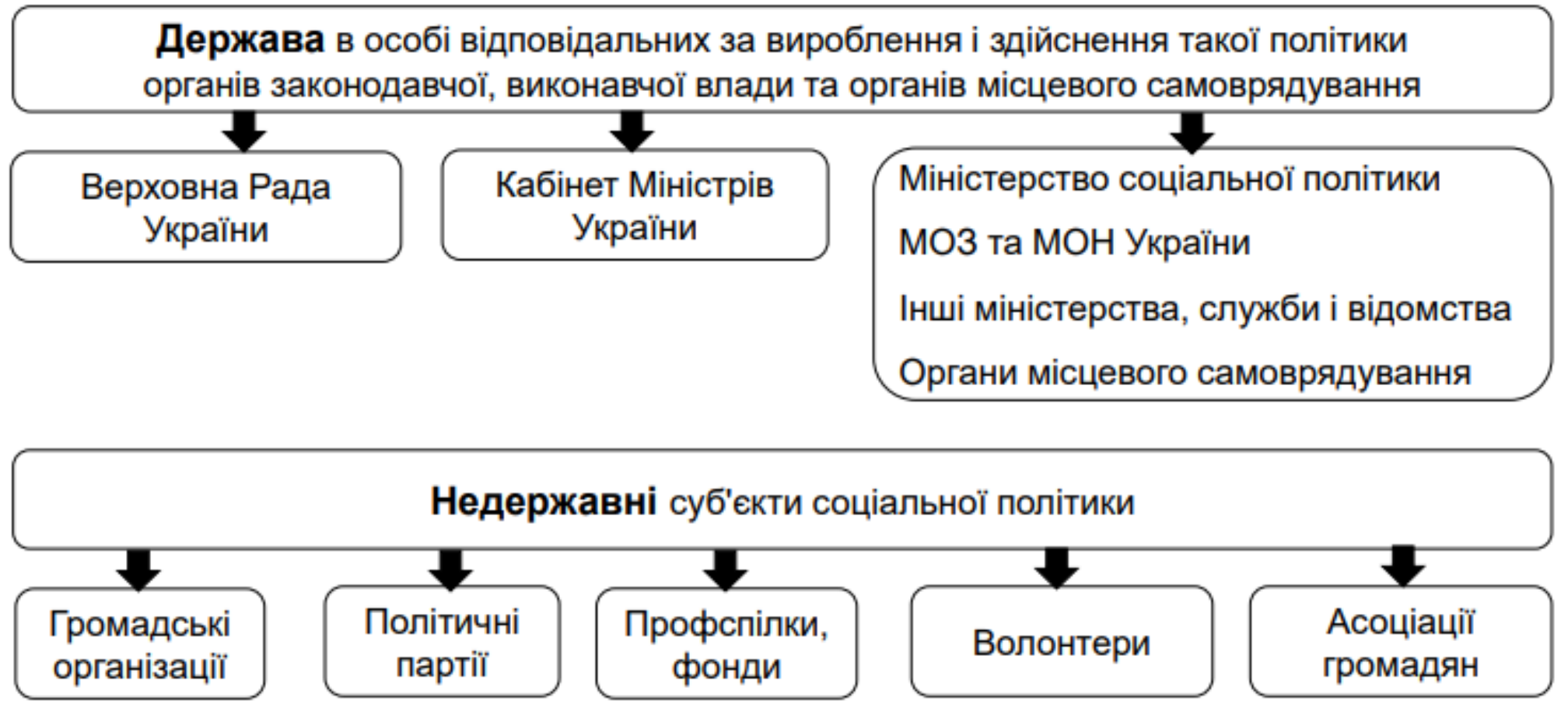
Соціальне партнерство

- співпраця, кооперація зусиль, узгодженість інтересів, потреб, цілей, дій у спільному конструктивному діалозі щодо способів досягнення мети.
- Функціонування розвинених взаємозв'язків між працівниками, роботодавцями, а також державою на засадах співробітництва, компромісів, узгоджених рішень з питань соціально-трудових відносин є умовою соціального партнерства

Об'єкти соціальної політики

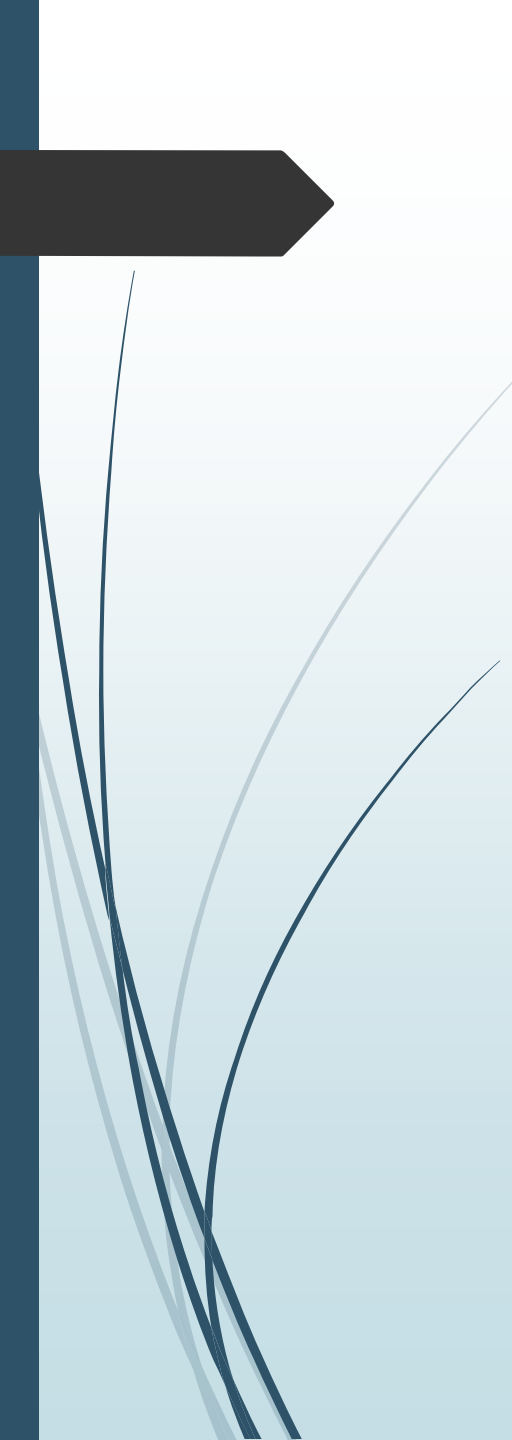
- людина з її матеріальними та соціальними потребами.
- Особливий наголос ставиться на окремих особах або групах осіб, які потребують певної соціальної підтримки (немічні, хворі, з інвалідністю, непрацездатне населення, пенсіонери, діти-сироти та інші соціально вразливі верстви населення).
- (у більш широкому розумінні) суспільні, зокрема соціальні, відносини, процеси життєдіяльності соціуму, що безпосередньо чи опосередковано впливають на формування соціальної безпеки людини, задоволення нею власних соціальних потреб та інтересів, освоєння і творення соціальних цінностей.

Суб'єкти соціальної політики

Багатосуб'єктність здійснення
соціальної політики є запорукою її
успішності, різноманітності форм
розвитку соціальної сфери.

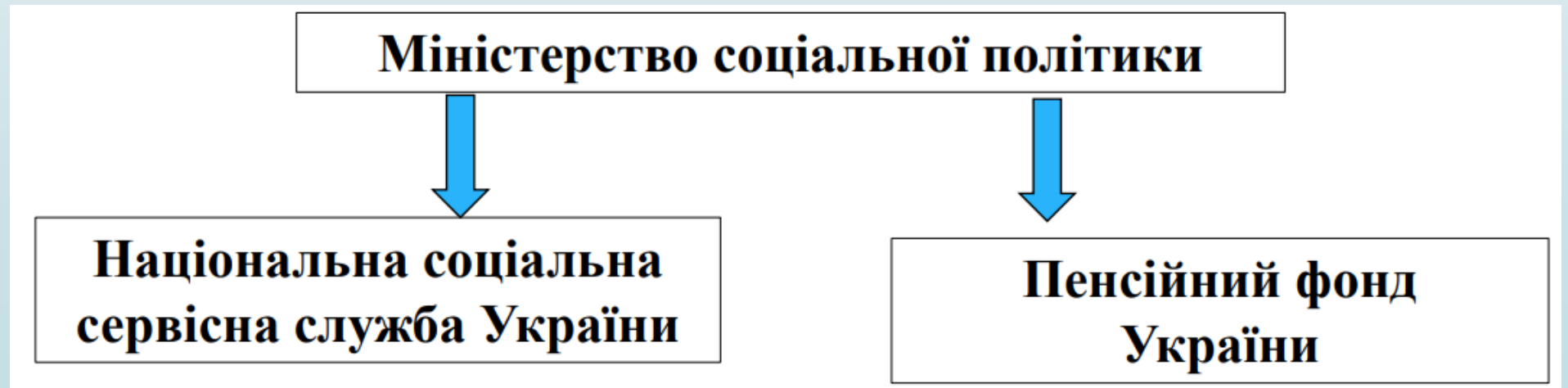

Основним інституційним суб'єктом соціальної політики є держава, саме вона має відігравати роль:

- гаранта,
- регулятора (координатора),
- захисника,
- контролера тощо

Інституційне забезпечення соціальної політики

- Президент України
- Верховна Рада України
- Кабінет Міністрів України (Уряд України)
- Міністерство соціальної політики

Міністерство соціальної політики України

Національна
соціальна
сервісна служба
України

Пенсійний
фонд України

Територіальні
органи
Нацсоцслужби

Територіальні
органи
Пенсійного
фонду

- ЦОВВ

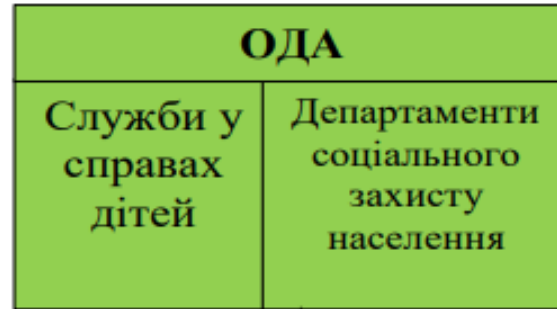
- держадміністрації

- ОМС

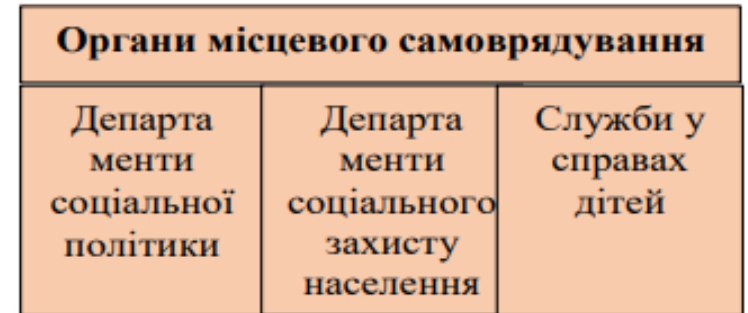
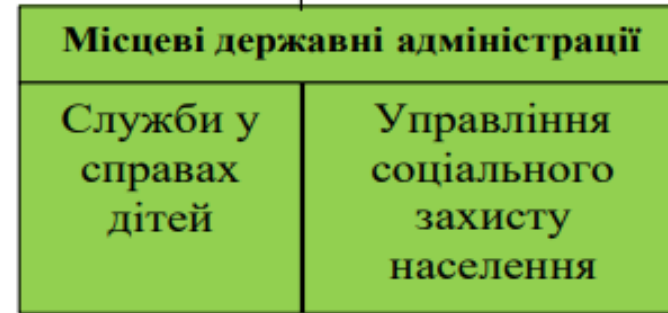

- комунальні заклади

Центри
соцслужб для
сім'ї, дітей,
молоді

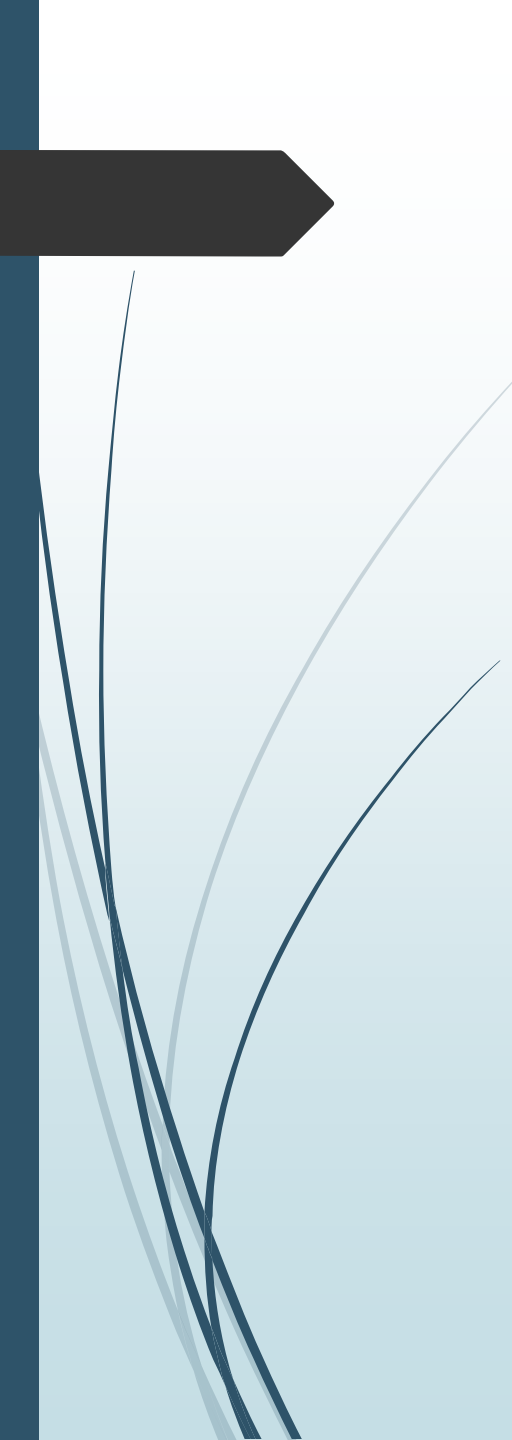
Соціальні
установи та
заклади

Центри соціальних служб для сім'ї, дітей, молоді, терцентри соціального обслуговування, інші установи та заклади

Функції у сфері соціальної політики на різних рівнях управління

Центральний рівень	Регіональний рівень	Районний рівень	Органи місцевого самоврядування
формування та реалізація державної політики у сфері соціальної політики	реалізація державної політики; формування пріоритетів та програми соціального розвитку регіону; здійснення методологічного забезпечення діяльності структурних підрозділів виконкомів районних рад з питань соціального захисту населення, проведення навчання фахівців районного рівня; здійснення моніторингу дотримання законодавства.	реалізація державної політики; формування пріоритетів та програми соціального розвитку району; здійснення повноважень щодо захисту прав дітей та усиновлення; методологічне забезпечення розвитку надання послуг в ОТГ; здійснення моніторингу надання послуг в ОТГ.	організація та надання базового набору соціальних послуг відповідно до потреб громади, у тому числі послуги фахівця соціальної роботи; виявлення сімей, які перебувають у СЖО; визначення потреб в соціальних послугах, прийняття рішення про необхідність отримання послуг; організація оздоровлення та відпочинку дітей; консультування та інформування мешканців громади щодо надання усіх видів соціальної підтримки (пільг, субсидій, компенсацій, виплат та спеціалізованих соціальних послуг, що надаються на районному чи регіональному рівнях); прийом заяви та необхідних документів від громадян для призначення державних допомог, компенсацій, житлових субсидій та пільг; передача документів спеціалістам структурних підрозділів з питань соціального захисту населення районного рівня.

Мережа комунальних установ:

- територіальні центри соціального обслуговування (надання соціальних послуг);
- будинки-інтернати;
- заклади для бездомних осіб;
- центри соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді;
- притулки для дітей;
- центри соціально-психологічної реабілітації дітей

Види послуг територіальних центрів соціального обслуговування:

- **соціально-побутові послуги** - придбання продуктів харчування, предметів домашнього вжитку, медикаментів тощо, надання транспортних послуг, здійснення соціального патронажу, виклик лікаря тощо;
- **психологічні послуги** - надання консультацій із питань психічного здоров'я та поліпшення взаємин з соціальним середовищем;
- **соціально-педагогічні послуги** – виявлення та сприяння розвитку різнобічних інтересів і потреб громадян, яких обслуговує територіальний центр, організація їх дозвілля;
- **соціально-медичні послуги** – збереження, підтримка здоров'я, здійснення профілактичних, лікувально-оздоровчих заходів, працетерапія;
- **соціально-економічні послуги** – надання натуральної чи грошової допомоги;
- **юридичні послуги** – надання консультацій, захист прав та інтересів громадян, яких обслуговує територіальний центр;
- **інформаційні послуги** та інші послуги.

Міністерство охорони здоров'я України (МОЗ)

є центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері охорони здоров'я, а також захисту населення від інфекційних хвороб, протидії ВІЛ-інфекції/СНІДу та іншим соціально небезпечним захворюванням.

**Національна служба
здоров'я України**

**Державна служба України з лікарських
засобів та контролю за наркотиками**

Міністерство освіти і науки України (МОН)

забезпечує формування та реалізує державну політику у сферах освіти і науки, науково-технічної діяльності, інноваційної діяльності в зазначених сферах, трансферу (передавання) технологій, а також формує та реалізує державну політику у сфері здійснення державного нагляду (контролю) за діяльністю закладів освіти, підприємств, установ та організацій, які надають послуги у сфері освіти.

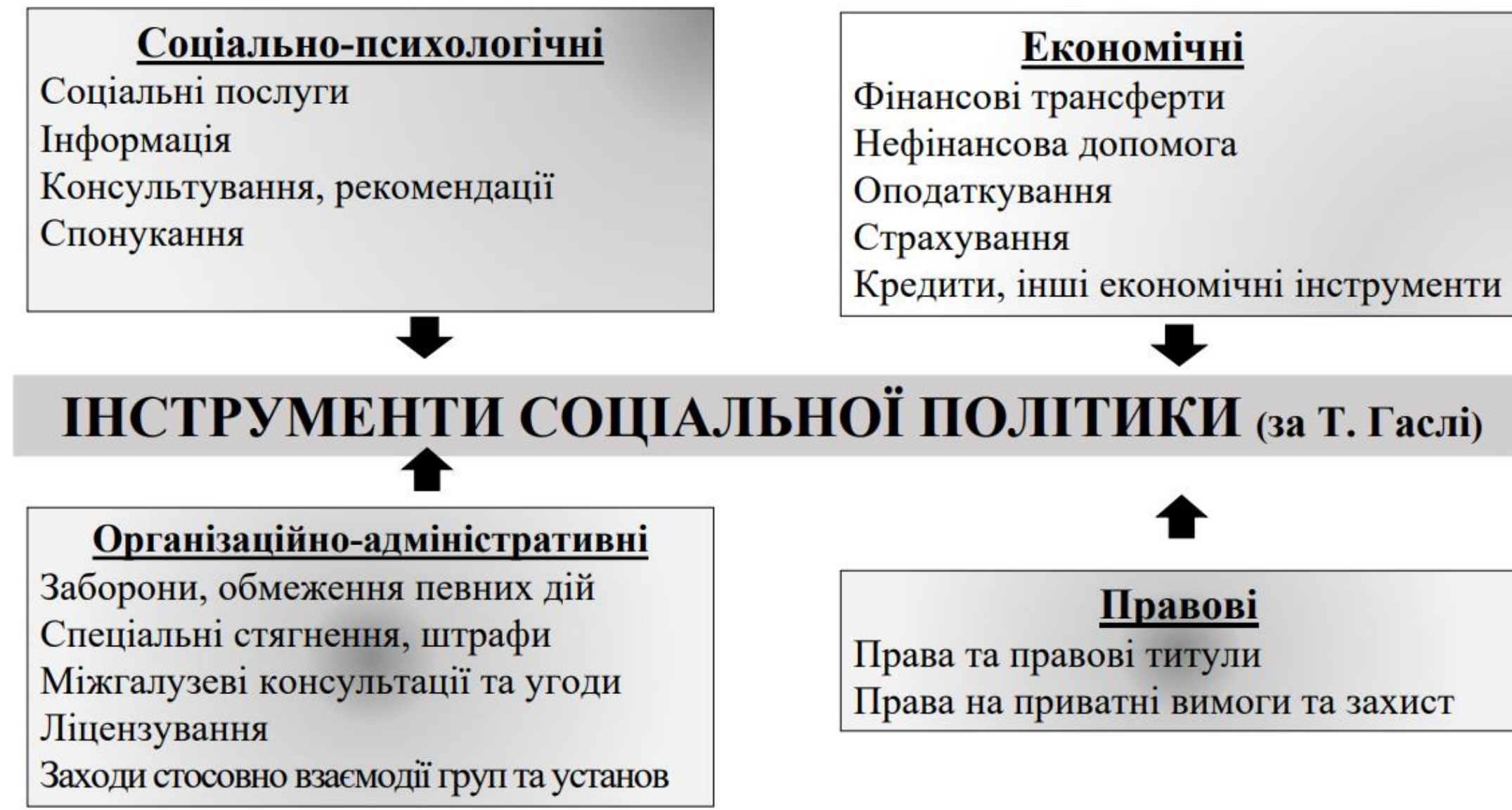
**Державна служба
якості освіти України**

**Національна комісія зі стандартів
державної мови**

Міністерство у справах ветеранів України - є центральним органом виконавчої влади (2018), що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері соціального захисту ветеранів війни, осіб, які мають особливі заслуги перед Батьківщиною, постраждалих учасників Революції Гідності, членів сімей таких осіб і членів сімей загиблих (померлих) ветеранів війни, членів сімей загиблих (померлих) Захисників і Захисниць України.

Соціально-психологічні

Соціальні послуги
Інформація
Консультування, рекомендації
Спонування

Економічні

Фінансові трансфери
Нефінансова допомога
Оподаткування
Страховання
Кредити, інші економічні інструменти

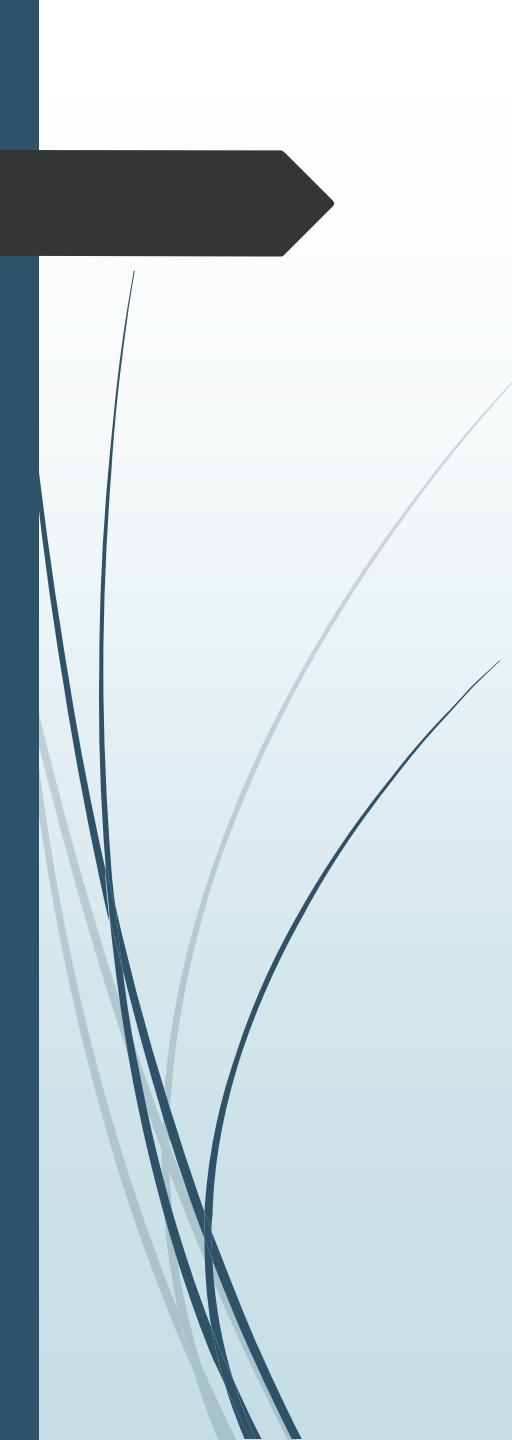
ІНСТРУМЕНТИ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ (за Т. Гаслі)

Організаційно-адміністративні

Заборони, обмеження певних дій
Спеціальні стягнення, штрафи
Міжгалузеві консультації та угоди
Ліцензування
Заходи стосовно взаємодії груп та установ

Правові

Права та правові титули
Права на приватні вимоги та захист

Застосування різноманітних інструментів, їх поєднання, допомагає вирішити соціальну проблему комплексно: попередити її виникнення в майбутньому та вплинути на вже існуючі наслідки